

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СЛУЖБОВИХ СОБАК ПРИ ВИЯВЛЕННІ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ (РЕЧОВИН, МЕХАНІЗМІВ) ТА ПРИ РЕАГУВАННІ ПРАВООХОРОНЦІВ НА ЗЛОЧИНИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХІВКИ

Геращенко О. С., Залєвська І. І.

У роботі розглянуто актуальну проблему для діяльності правоохоронних органів - визначення ролі та значення кінологічної служби у розслідуванні злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухонебезпечних матеріалів в умовах запровадженого в Україні правового режиму воєнного стану. На основі аналізу досліджень і публікацій вчених, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми, визначено мету наукової роботи.

Конкретизовано види службових собак (розшукові; патрульно-розшукові; спеціальні; конвойні; вартові). Розкрито особливості виявлення кінологом зі спеціальним службовим собакою вибухових матеріалів і речовин: 1) дотримання заходів безпеки при можливих повторних вибухах; 2) значна площа обстеження та велика кількість слідів на місці події; 3) забезпечення зберігання одорологічної слідової інформації в умовах проведення аварійно-рятувальних робіт; 4) дотримання безпеки під час транспортування та зберігання вилучених вибухонебезпечних речових доказів із запаховими слідами. Уточнено основні категорії вибухонебезпечних предметів (залишені військові бойові припаси під час переміщення військових формувань; приведені в дію військові бойові припаси (їх залишки), але за певних причин не вибухнули; інженерні бойові припаси (протитанкові, протипіхотні міни), які встановлені на місцевості в бойовому положенні; саморобні вибухові пристрої, виготовлені та встановлені з терористичною метою.

Конкретизовано оперативно-розшукові, профілактичні, криміналістичні та службово-бойові завдання кінологів зі службовими собаками з пошуку вибухівки в умовах воєнного стану. Привернуто увагу до необхідності дотримання кінологом заходів безпеки під час виконання ним завдань з пошуку вибухових речовин на місці події: 1) застосування службових собак тільки після ретельного візуального огляду кінологом території; 2) повільність рухів, утримання собаки на повідку, підтвердження інформації про наявність розшукуваного запаху вибухівки набуттям собакою певної сигнальної пози (посадка або укладка); 3) вико-

ристання бронжилета відповідного класу захисту та проведення цільового інструктажу; 4) утримання від механічних порушень об'єктів обстановки (дії здійснюють вибухотехніки за допомогою спеціальних пристосувань); 5) уважне стеження за роботою собаки та визначення за його поведінкою джерела розшукуваного запаху; 6) негайне повідомлення вибухотехніків при визначенні місцезнаходження вибухового пристрою (вибухової речовини) чи предметів незрозумілого походження, дотримання безпечної відстані (перебування в укритті) до закінчення проведення робіт зі знешкодження вибухового пристрою (вилучення вибухової речовини); 7) категорична заборона щодо присутності на місці проведення робіт під час знешкодження вибухового пристрою.

Проведено узагальнення (висновки) з піднятої проблеми та наведено перспективні напрями для подальших наукових робіт з предмету дослідження.

Ключові слова: Національна поліція України, воєнний стан, правопорушення, місце події, вибухонебезпечні матеріали, категорії вибухонебезпечних предметів, кінологічна служба, працівники поліції, кінологи, види службових собак, спеціальні службові собаки, заходи безпеки.

Gerashchenko O. S., Zalevska I. I. The use of service dogs by police in the detection of explosive objects (substances, mechanisms) and in the response of law enforcement officers to crimes involving explosives

The work deals with an actual problem for the activity of law enforcement agencies - determining the role and importance of the cynological service in the investigation of crimes related to the use of explosive materials in the conditions of the legal regime of martial law introduced in Ukraine. Based on the analysis of research and publications of scientists, in which the solution of this problem has been initiated, the purpose of the scientific work is determined.

The types of service dogs (search; patrol and search; special; convoy; guard) are specified. The peculiarities of detection of explosive materials and substances by

a cynologist with a special service dog are revealed: 1) compliance with safety measures in case of possible repeated explosions; 2) a significant survey area and a large number of traces at the scene; 3) ensuring the storage of odorological trace information in the conditions of emergency and rescue operations; 4) compliance with safety during transportation and storage of seized explosive physical evidence with odor traces.

The main categories of explosive items have been clarified (military munitions left behind during the movement of military formations; activated military munitions (their remains), but for certain reasons did not explode; engineering munitions (anti-tank, anti-personnel mines), which are installed on the terrain in combat position; improvised explosive devices manufactured and installed for terrorist purposes.

The operative-research, preventive, forensic and service-combat tasks of cynologists with service dogs to search for explosives in the conditions of martial law are specified. Attention was drawn to the need to observe safety measures by the cynologist during his performance of the tasks of searching explosives at the scene: 1) use of service dogs only after a thorough visual inspection of the territory by the cynologist; 2) slowness of movements, keeping the dog on a leash, confirmation of information about the presence of the wanted smell of explosives by the acquisition of a certain signal posture by the dog (landing or laying down); 3) use of a bulletproof vest of the appropriate class of protection and conducting targeted briefings; 4) refraining from mechanical violations of the environment objects (actions are carried out by explosives technicians with the help of special devices); 5) careful monitoring of the dog's work and determination of the source of the wanted smell based on its behavior; 6) immediate notification of explosives technicians when determining the location of an explosive device (explosive substance) or objects of unknown origin, maintaining a safe distance (staying in shelter) until the completion of work on decontamination of an explosive device (removal of an explosive substance); 7) a categorical ban on being present at the work site during the disposal of an explosive device.

Generalizations (conclusions) on the raised problem are made and promising directions for further scientific works on the subject of research are given.

Key words: National Police of Ukraine, martial law, crime, place of occurrence, explosive materials, categories of explosive objects, cynological service, police officers, cynologists, types of service dogs, special service dogs, security measures.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Повідомлення про терористичний акт або вчинений злочин із застосуванням вибухівки, анонімне повідомлення

про закладення вибуховим матеріалів чи надходження інформації щодо виявлення вибухонебезпечних предметів (речовин, механізмів) передбачає, особливо в умовах запровадженого в Україні воєнного стану, комплекс оперативних організаційно-управлінських та безпосередніх службових дій працівників поліції, котрі (вказані вище правопорушення - *уточнено нами*) у багатьох випадках обумовлюють направлення на місце події працівників не тільки підрозділів патрульної поліції, вибухотехнічної служби Національної поліції України (*далі* - НПУ) та слідчо-оперативної групи (*далі* - СОГ), а й фахівців кінологічної служби. Саме на поліцейські підрозділи у відповідності до вимог статті 2 Закону України (*далі* - ЗУ) «Про Національну поліцію» покладаються такі завдання, як надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності [1]. У контексті предмету нашого дослідження звертаємо увагу на вимоги статті 23 «Основні повноваження поліції» ЗУ «Про Національну поліцію», до котрих серед інших відносяться наступні: 1) «у межах визначеної законодавством компетенції здійснення розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень» (п. 39); 2) «організація роботи з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт» (п. 40); 3) «здійснення техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху» (п. 41) [1].

Варто зазначити, що особливу небезпеку для суспільства становлять кримінальні правопорушення, пов'язані з використанням вибухонебезпечних пристроїв, предметів та речовин. При цьому сліди запаху є одними з ознак, які використовуються для розкриття, розслідування та попередження цього виду злочинів. Виконанню правоохоронцями таких завдань та досягненню поставлених цілей сприяє застосування поліцейськими не тільки криміналістичних знань і практичних навичок у галузях вибухотехніки

й одорології¹ (можливості техніко-криміналістичного забезпечення дослідження запахових слідів з дотриманням правил роботи з вибухонебезпечними предметами і речовинами, одорологічною інформацією тощо), а й використання спеціальної допомоги кінологів і службових собак під час проведення огляду місця події, здійснення поліцейськими інших процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів.

Правомірність застосування службових собак у правоохоронній діяльності для різних цілей визначено п. 4 статті 42 ЗУ «Про Національну поліцію», в нормах котрої зазначено, що для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби як службові собаки. Законодавець визначає, що під спеціальними засоби як поліцейськими заходами примусу розуміють «сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин» [1]. У відповідності до п. 12 статті 45 цього нормативного акту службовий собака застосовується під час: а) патрулювання; б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи; г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського [1]. Також варто зазначити, що крім цих випадків надзвичайно важливе значення в пошуковій діяльності працівників правоохоронних органів мають кінологи зі спеціальним собакою під час пошуку вибухівки, виявлення вибухонебезпечних пристроїв, предметів, наркотичних речовин тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Варто зазначити, що вирішення піднятої нами проблеми щодо застосування службових собак при реагуванні поліцейських на злочини із застосуванням вибухівки та при виявленні вибухонебезпечних предметів (речовин, механізмів) має комплексний об'єкт дослідження. Це підтверджується результатами досліджень багатьох вітчизняних вчених. Зокрема, вивчення теоретичних, правових та методичних

основ криміналістичної одорології займалися низка вчених, зокрема, В.Д. Басай [2; 3], В.І. Биков [10], П.Д. Біленчук [6; 8], О.А. Кириченко [3; 6], Н.І. Клименко [6], О.Л. Кобилянський та А.В. Кофанов [8], Г.В. Прохоров-Лукін та В.І. Пашенко [10], М.В. Салтевський [13] та ін.

Тактика дій поліцейських на місці події у разі виявлення зброї та вибухових речовин (пристроїв) була предметом дослідження таких вчених, як А.О. Антощук [14; 17], Т.М. Івасишин та А.Б. Кульчицький [11], О.З. Мармура [9], В.М. Мунчак [11], Є.О. Письменський [9], Ю.П. Приходько [11; 17], О.Г. Рувін [4; 12], Б.Б. Теплицький [4], А.Б. Ткачик [9], С.С. Чернявський [4], В.В. Юсупов [14; 17], В.О. Ящук [15] та ін.

Особливості використання службових собак під час оперативно-розшукових та профілактичних заходів досліджували такі вчені, як Ю.М. Євстафієва та В.І. Бучковська [5], безпекова складова поліцейського в разі нападу собаки досліджувалась Т.С. Вайдою [3], розвитку кінологічної служби в системі МВС приділяв увагу С.І. Коломієць [7] та ін.

Разом з тим, в умовах воєнного стану практика правоохоронної діяльності вимагає подальшого вивчення таких питань, як налагодження взаємодії кінологів і працівників слідчо-оперативної групи при розслідуваннях злочинів із застосуванням вибухонебезпечних речовин (матеріалів, об'єктів) країни-агресорки на звільнених від окупантів територіях, при вчиненні терористичних актів тощо.

Метою роботи є: 1) актуалізація ролі та значення кінологічної служби під час розслідування злочинів, пов'язаних з вибухонебезпечними матеріалами в умовах запровадженого в Україні правового режиму воєнного стану; 2) конкретизація видів службових собак та особливості виявлення кінологом зі спеціальним службовим собакою вибухових матеріалів і речовин, уточнення основних категорій вибухонебезпечних предметів; 3) конкретизація оперативно-розшукових, профілактичних, криміналістичних та службово-бойових завдань кінологів зі службовими собаками з пошуку вибухівки; 4) привертання уваги до необхідності дотримання кінологом заходів безпеки під час виконання ним завдань з пошуку вибухових матеріалів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом багатьох століть собаки займали важливе місце в життєдіяльності людини - охороняли житло від хижих звірів, допомагали в пошуках

¹ *Одорологія* - наука, що вивчає запахи (уточнено нами).

їжі та одягу, а в північних районах ще й служили у якості ефективних перевізників. З плином часу собак почали застосовувати для військової, правоохоронної, рятувальної та інших видів діяльності, наприклад, для охорони осіб, пошуку людей у завалах, порятунку під час надзвичайних ситуацій (землетрусів, вибухів, пожеж тощо); якщо тварина відчувала наближення небезпеки, то вона голосно попереджала своїх господарів про неї. Пізніше собак почали екіпірувати в захисне, як правило, металеве, обладнання і використовували для нападу або відволікання уваги супротивника.

На сучасному етапі розвитку правоохоронної системи службові собаки займають значне місце в професійній діяльності органів/підрозділів Національної поліції і виконують важливі завдання та функції. За інформацією Департаменту патрульної поліції, в територіальних підрозділах патрульної поліції з початку російсько-української війни в роботі підрозділів поліції використовується понад 930 службових собак [16]. Понад 600 кінологів разом зі службовими собаками беруть участь у розшуку злочинців, патрулюють міста, знаходять вибухівку, зброю та наркотики. Службових собак утримують у кінологічних центрах, які є в кожному територіальному органі поліції, вони допомагають вибухотехнікам, патрульним, працівникам КОРД і поліції охорони [17, с. 6].

Як свідчать А.О. Антощук, Ю.П. Приходько, В.В. Юсупов [17, с. 6], від початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України (з 24 лютого 2022 року) на блокпостах (постах поліції) кінологів (без службових собак) було залучено 5784 рази, 12 192 рази кінологи виконували службово-бойові завдання зі службовими собаками, для забезпечення публічного порядку й безпеки, патрулювання, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, а також для надання допомоги в евакуації громадян кінологів поліції залучали понад 26,5 тис. разів. За допомогою службових собак поліції виявлено та вилучено 7419 одиниць зброї та боєприпасів, 127 428 набоїв і 157 кг вибухівки [17, с. 6].

У підрозділах поліції для забезпечення публічної безпеки й охорони громадського порядку та протидії злочинності, а також з метою вирішення інших оперативно-службових завдань, покладених на поліцію, використовуються (застосовуються) спеціально підготовлені наступні види службових собак: 1) *розшукові* - для розшуку за запаховими слідами осіб, які вчинили кримінальне

правопорушення, для проведення вибірки людини та речі, пошуку речових доказів і стріляних гільз, затримання особи чи групи осіб, які втікають з місця події/злочину; 2) *патрульно-розшукові* - для патрулювання, використання під час забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, пошуку правопорушника по «гарячому» запаховому сліду, затримання особи чи групи осіб, які втікають з місця події, припинення нападу на кінолога чи інших осіб; 3) *спеціальні* - для пошуку та виявлення вибухових речовин, вибухових пристроїв, вогнепальної зброї і набоїв, наркотичних засобів, закопаних (захованих) трупів; 4) *конвойні* - для припинення втечі й затримання осіб, які втекли з-під варти; 5) *вартові* - для охорони спеціальних установ і об'єктів поліції та об'єктів, що охороняються поліцією охорони [18].

З точки зору вищезазначених вчених [17, с. 40-41], виявлення кінологом зі спеціальним службовим собакою вибухових матеріалів і речовин має такі особливості: 1) необхідність дотримання заходів безпеки в умовах можливих повторних вибухів додаткових вибухових пристроїв і легкозаймистих речовин, обвалів, пожеж тощо; 2) велика площа обстеження та кількість слідів, зокрема фрагментів вибухових пристроїв; 3) проведення аварійно-рятувальних робіт і забезпечення зберігання одорологічної слідової інформації. У зв'язку з цим високою є імовірність раптової втрати слідів вибухових речовин і запахових слідів, що мають властивості до швидкого перетворення в інші сполуки, є леткими й нестійкими; 4) дотримання заходів безпеки під час транспортування та зберігання вилучених вибухонебезпечних речових доказів із запаховими слідами.

Як зазначають вчені (В.В. Юсупов, А.О. Антощук, Ю.П. Приходько та ін.), в умовах воєнного стану кінологи зі службовими собаками з пошуку вибухівки виконують такі види оперативно-розшукових, профілактичних, криміналістичних та службово-бойових завдань: 1) огляд транспортних засобів та багажу на блок-постах з метою виявлення вибухонебезпечних матеріалів, зброї та бойових припасів; 2) огляд деокупованих територій держави з метою пошуку і виявлення вибухонебезпечних предметів і речовин, а також огляд споруд, будівель, квартир та різних приміщень - місць ймовірного перебування російських військовослужбовців, з метою перевірки об'єктів на вибухобезпечність й відсутність вибухових пристроїв; 3) оперативно-розшукові, профілактичні і криміналістичні заходи спільно з працівниками

органів досудового розслідування та оперативних підрозділів правоохоронних органів для виявлення вибухонебезпечних та заборонених предметів і речовин, перевірки порушників за їх запашовими слідами щодо їх причетності до вчинених кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вибухонебезпечних матеріалів; 4) патрулювання визначених територій та забезпечення заходів публічної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури [17, с. 40-41]. Підготовлені спеціальні собаки застосовуються під час проведення оперативно-розшукових заходів, слідчих дій, розкриття кримінальних правопорушень, для пошуку вибухових речовин та пристроїв, вогнепальної зброї та набоїв до неї, пошуку трупів чи людських залишків.

Спеціальних собак для пошуку вибухових пристроїв, вибухових речовин, вогнепальної зброї (набоїв) працівники поліції використовують під час огляду приміщень та багажу в аеропортах, на залізничних та автобусних станціях, станціях метрополітену, у морських і річкових портах, на блокпостах чи стаціонарних постах патрульної поліції, в житлових, підсобних, поштових приміщеннях, камерах схову, різних транспортних засобах (літаках, плавзасобах, потягах, автобусах, вантажних, легкових автомобілях тощо), інших приміщеннях чи будівлях, а також при огляді підозрілих осіб. У ході проведення вказаних заходів спеціальні собаки повинні знаходитися на повідку або без нього залежно від ситуації та без намордника [18].

Застосування спеціальних собак поліції для виявлення вибухівки та вибухових пристроїв дозволяється лише у випадках, передбачених пунктом 57 Інструкції [18]; проводиться в присутності фахівців вибухотехнічної служби. Спеціальні собаки поліції не застосовуються при проведенні військових чи інших невластивих поліції функцій (розмінування території, пошук мін чи снарядів тощо). У разі виявлення вибухонебезпечних предметів чи предметів зі схожими запахами забороняється торкатися їх та переміщати. При виявленні підозрюваного предмета негайно інформується працівник вибухотехнічного підрозділу, вживаються заходи для захисту джерела запаху від механічних пошкоджень та обмеження доступу сторонніх осіб.

Під час проведення робіт з пошуку вибухівки за допомогою спеціальних собак кінолог повинен мати засоби індивідуального захисту (бронежилет, каска), а спеціального собаку (залежно від обставин) рекомендовано одягати у спеціальний захисний жилет [18].

В умовах воєнного стану вченими (В.В. Юсупов, А.О. Антощук, Ю.П. Приходько та ін.) [17, с. 28] виокремлюються чотири основні категорії вибухонебезпечних предметів, що становлять потенційну загрозу та високий ризик для життя і здоров'я громадян, а саме: 1) військові бойові припаси, що залишені, загублені на місцевості під час переміщення військових формувань; 2) військові бойові припаси та їх залишки, які були приведені в дію, але за певних причин не вибухнули; 3) інженерні бойові припаси (протитанкові, протипіхотні міни), встановлені на місцевості в бойове положення; 4) саморобні вибухові пристрої, виготовлені та встановлені з терористичною метою.

Заходи безпеки кінолога під час виконання завдань з пошуку вибухових речовин. Під час проведення слідчих дій з виявлення за допомогою спеціальних собак вибухових речовин і пристроїв працівникам поліції необхідно дотримуватися таких заходів безпеки: 1) службових собак застосовувати тільки після ретельного візуального огляду кінологом поверхні або окремих об'єктів на предмет виявлення ознак встановлених вибухових пристроїв; 2) у процесі роботи кінолог не повинен здійснювати жодних механічних порушень (змін) обстановки: відкривати двері, вікна, переміщувати предмети, смикати, тягнути, обрізати шнур, шпагат, мотузку, дріт тощо; ці дії здійснюють вибухотехніки за допомогою спеціальних пристосувань; заборонено чіпати підозрілі предмети чи пристрої, переміщати їх з місця на місце; 3) перед роботою на місці події кінолог повинен одягнути бронежилет відповідного класу захисту та пройти цільовий інструктаж перед оглядом об'єкта; 4) усі рухи кінологи виконують повільно, собаку з повідка здебільшого не відпускають (залежно від обставин); інформацію про наявність розшукуваного запаху вибухівки отримують за допомогою набуття собакою певної сигнальної пози (посадка або укладка); 5) у разі застосування собаки для пошуку вибухівки кінолог повинен уважно стежити за її роботою з тим, щоб за його поведінкою визначити джерело розшукуваного запаху; 6) у разі визначення за допомогою спеціального собаки місцезнаходження вибухового пристрою (вибухової речовини) чи предметів незрозумілого походження з розшукуванням запахом кінолог повинен негайно повідомити про це вибухотехніків і відійти на безпечну відстань або перебувати в укритті до закінчення проведення робіт зі знешкодження вибухового пристрою (вилучення вибухової речовини); 7) кінологу із собакою категорично заборонено бути присутніми на місці

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

проведення робіт зі знешкодження вибухового пристрою [17, с. 35-36; 18]. Також кінолог з використанням розшукового собаки не тільки виявляє на місці події запахові сліди, а й за рішенням керівника СОГ здійснює пошук і переслідування правопорушника, який залишив місце злочину.

Висновки. Провівши аналіз наукових праць з предмету дослідження та нормативно-правових актів чинного законодавства з піднятої нами проблеми можемо зробити наступні узагальнення.

1. Застосування службових собак має важливе значення в професійній діяльності підрозділів Національної поліції. Разом з тим, чинне законодавство в цій галузі потребує подальшого вдосконалення, використання службових собак регламентується незначною кількістю нормативно-правових актів. Незважаючи на це, рівень співпраці територіальних підрозділів НПУ з кінологічними центрами з кожним роком зростає, службові собаки успішно забезпечують виконання покладених на них завдань.

2. В залежності від призначення та роду виконуваних завдань у правоохоронній діяльності серед службових собак розрізняють такі їх види, як розшукові; патрульно-розшукові; спеціальні; конвойні; вартові.

3. Визначення спеціальними службовими собаками запахових слідів як важливих речових доказів вчиненого злочину під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з вибухонебезпечними матеріалами й речовинами, сприяє вирішенню оперативно-розшукових завдань, конкретизації криміналістичних версій та їх ефективного використання у процесі доказування.

4. В умовах воєнного стану кінологи зі службовими собаками виконують низку оперативно-розшукових, профілактичних, криміналістичних та службово-бойових завдань, зокрема: 1) огляд транспортних засобів та багажу на блок-постах з метою виявлення вибухонебезпечних матеріалів, зброї та бойових припасів; 2) пошук і виявлення вибухонебезпечних предметів, речовин, диверсійно-розвідувальних груп тощо на деокупованій місцевості чи окремих об'єктів; 3) заходи з виявлення вибухонебезпечних та заборонених предметів і речовин, перевірки порушників за їх запаховими слідами щодо причетності до вчинених кримінальних правопорушень; 4) патрулювання територій та забезпечення заходів публічної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури; 5) проведення інших оперативно-розшукових заходів, слідчих дій, розкриття кримінальних

злочинів, пошук трупів чи людських залишків на місці зруйнованих ворогом будівель тощо.

5. Заходи безпеки під час виконання кінологом завдань з пошуку вибухових речовин на місці події полягають у дотриманні наступних вимог: 1) у застосуванні службових собак тільки після ретельного візуального огляду кінологом території; 2) повільність рухів, утримання собаки на повідку, підтвердження інформації про наявність розшукуваного запаху вибухівки за набуттям собакою сигнальної пози (посадка або укладка); 3) використання бронезилета відповідного класу захисту та проведення цільового інструктажу; 4) утримання від механічних змін в обстановці (дії здійснюють вибухотехніки за допомогою спеціальних пристосувань); 5) негайне повідомлення вибухотехніків при визначенні місцезнаходження вибухового пристрою; 6) категорична заборона присутності на місці проведення робіт під час знешкодження вибухового пристрою.

6. Для підвищення ефективності процесу збирання запахових слідів доцільно поєднувати зусилля кінолога зі спеціальним собакою (собакою-детектором) і інших фахівців (експертом-одорологом, кваліфікованими експертами спеціальних лабораторій науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України тощо).

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень можуть бути: 1) вивчення закордонного досвіду застосування службових собак при виявленні вибухонебезпечних та інших матеріалів; 2) сучасні методи підготовки службових собак щодо виявлення ними нових вибухонебезпечних речовин та матеріалів, в тому числі специфіка дресирування собак по пошуку наркотичних засобів та зброї та основні показники тестування тварин, яких відбирають для цього виду дресирування; 3) визначення критеріїв добору племінних собак, нащадки яких будуть використовуватися на спеціальній службі; 4) особливості надання домедичної допомоги службовим собакам, які отримали травми на місці події.

Література

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII (зі змінами станом на 18.05.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 09.06.2024).

2. Басай В. Д. Криміналістична одорологія (теоретичні, правові і методичні основи) : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника, 2003. 502 с.

3. Басай В. Д., Кириченко О. А. Основи одорології : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника; Юрид. ін-т, 2002. 576 с.
3. Вайда Т. С. Забезпечення особистої безпеки поліцейського в разі нападу собаки й основні заходи з надання домедичної допомоги потерпілому внаслідок укусу тварини. *Юридичний бюлетень : наук. журнал*. Одеса: ОДУВС, 2021. Випуск 20 (20). С. 93-104. URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/v20-2021>.
4. Дії поліції у разі виявлення зброї та вибухових пристроїв або слідів їх застосування : довідник / кол. авт.; за заг. ред. С.С. Чернявського, О.Г. Рувіна, Б.Б. Теплицького. Київ, 2019. 148 с.
5. Євстафієва Ю. М., Бучковська В. І. Особливості використання службових собак під час оперативно-розшукових та профілактичних заходів. *Таврійський науковий вісник*. 2021. № 121. С. 127-132. DOI: <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2021.121.18>.
6. Клименко Н. І., Кириченко О. А., Біленчук П. Д. Судова одорологія. Дніпропетровськ: ДДУ, 1994. 164 с.
7. Коломієць С. І. Розвиток кінологічних служб органів системи МВС. Шляхи покращення професійного рівня працівників кінологічних служб : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 14 груд. 2018 р.). Харків : ХНУВС, 2018. С. 10-14. 44
8. Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Біленчук П. Д. Запахові сліди та їх властивості : метод. рек. Київ : КИИ, 2010. 52 с. 19.
9. Кримінально-правова характеристика злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї та вибухівки : посібник для підрозділів Національної поліції у схемах / О.З. Мармура, Є.О. Письменський, А.Б. Ткачик. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 44 с.
10. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху / [Г.В. Прохоров-Лукін, В.І. Пащенко, В.І. Биков та ін.]. Київ : Еліт Прінт, 2011. 216 с.
11. Приходько Ю. П., Івасишин Т. М., Кульчицький А. Б., Мунчак В. М. Деякі аспекти ситуаційної вибухотехнічної експертизи. *Криміналістика і судова експертиза*. 2023. Вип. 68. С. 450-459. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.45>.
12. Рувін О. Г. Методичний посібник для навчання фахівців-кінологів з пошуку вибухових пристроїв та вибухівки, вогнепальної зброї та боєприпасів. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 1999.
13. Салтевський М. В. Використання запахів слідів для розкриття і розслідування злочинів. Київ: КВШ МВС, 1982. 52 с.
14. Юсупов В. В., Антощук А. О. Збирання запахів слідів на місці події: шляхи удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 478-481. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/110>.
15. Яцук В. О. Дослідження запахів слідів під час розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються із використанням вибухонебезпечних пристроїв, предметів, речовин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 623-626. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/153>.
16. В Нацполіції працює понад 900 службових собак. *Українські національні новини*. URL: <https://unn.ua/news/v-natspolitsiyi-pratsyuue-ponad-900-sluzhbovikh-sobak> (дата звернення: 06.06 2024).
17. Використання службових собак кінологічними підрозділами Національної поліції України для виявлення вибухових речовин в умовах воєнного стану [Текст] : метод. рек. / [В.В. Юсупов, А.О. Антощук, Ю.П. Приходько та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 46 с.
18. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС від 01.11.2016 № 1145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 08.06.2024).
19. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС від 27.04.2020 року № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text> (дата звернення: 05.06.2024).

Герщенко О. С.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Залевська І. І.,
кандидат політичних наук,
викладач кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки
Одеського державного університету
внутрішніх справ